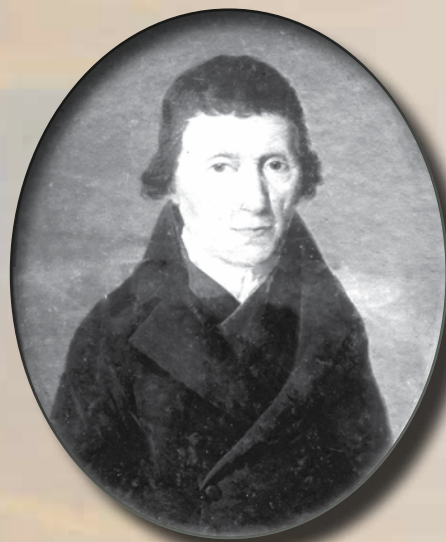

Dick Vries

Scheepswerf C. Gips & Zonen in Dordrecht

Portret van Pieter Gips, de grondlegger van de scheepswerf C. Gips en zonen te Dordrecht.

Gemeentelijke prentverzameling, Dordrecht

Door de overname van een scheepstimmerwerf aan de Lijnbaan in Dordrecht legde Pieter Gips (1749-1828) in 1794 de basis voor scheepswerf C. Gips en Zonen. Vanaf 1828 was de werf in eigendom van zijn zoon Cornelis (1778-1843) die op zijn beurt vier zoons bij het bedrijf betrok. In de eerste helft van de negentiende eeuw verwierf de werf een uitstekende reputatie met de bouw van koopvaardijsschepen. Als gevolg van de liberalisering in de scheepvaart droogde de stroom opdrachten vervolgens echter op. Op het dieptepunt rond 1850 lukte het de werf zelfs niet om meer dan enkele tientallen mensen aan het werk te houden.

Nieuwe kansen ontstonden toen Gips in 1854 het succesvolle medium klipperschip *Kosmopoliet*, een voor Nederland nieuw scheepstype, te water liet voor de Dordtse rederij Gebroeders Blussé. De in 1863 verkregen opdracht om een groot houten stoomkuilkorvet voor Japan te bouwen zorgde opnieuw voor continuïteit en kwam als geroepen. Het was voor Gips overigens geen nieuw fenomeen om oorlogsschepen voor Japan te bouwen en daar-

bij nauw samen te werken met de Nederlandse marine. Tussen 1856 en 1858 bouwde de werf, ook toen al door tussenkomst van de Nederlandsche Handel Maatschappij NHM, twee ruim 40 meter lange gladdeks schroefstoomschepen. Ze behoorden tot een drietal voor Japan bestemde kleine oorlogsschepen die op Nederlandse particuliere werven werden gebouwd naar het voorbeeld van het Nederlandse schroefstoomschip 4e klasse Zr.Ms. *Bali*.

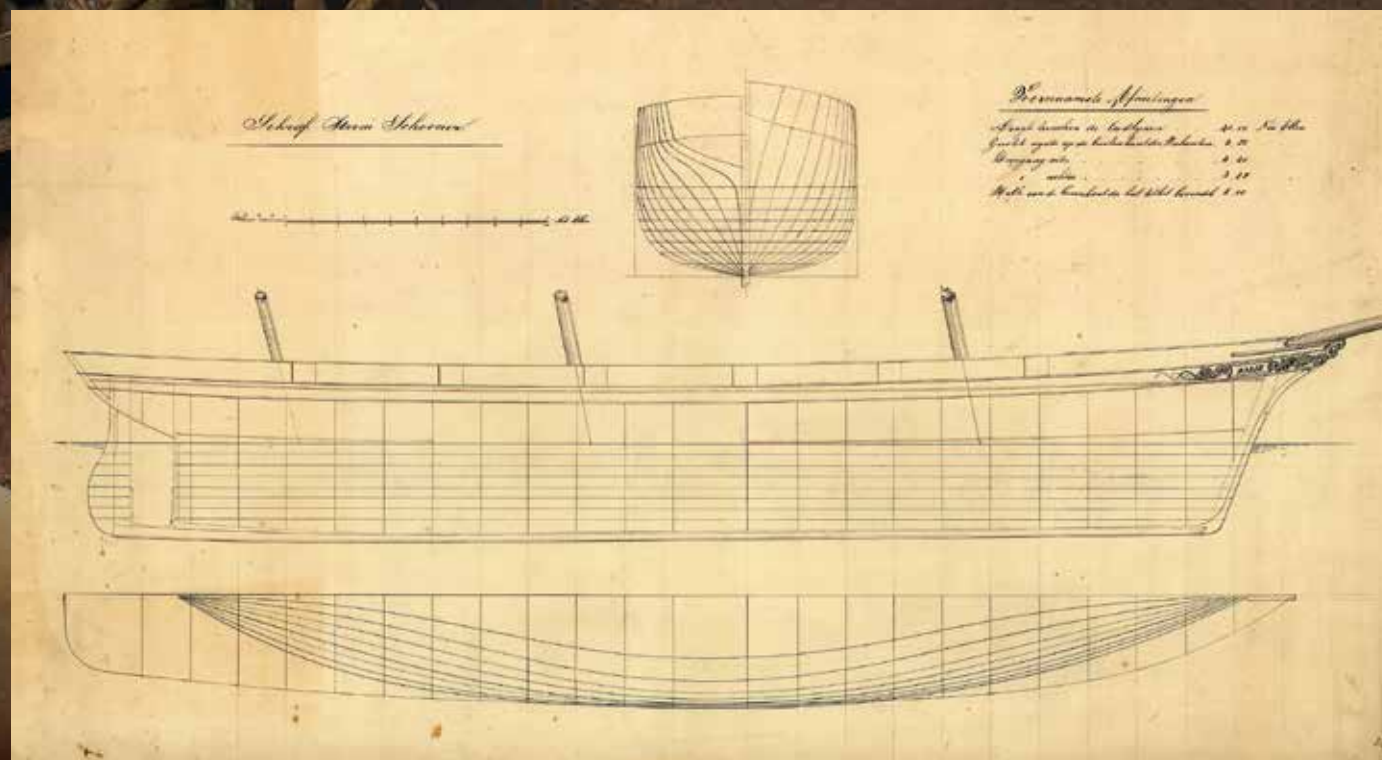
De koopvaardijfregatten *Baron van Geen* en *Oud Alblas* op stapel bij de werf van Gips in 1836. Anonieme tekening. Gemeentelijke prentverzameling, Dordrecht

De eerste van het drietal met de toepasselijke naam *Japan* (later *Kanrin-maru*) werd, evenals de *Bali*, in 1855 op stapel gezet bij de werf van Fop Smit te Kinderdijk. Zeeofficier W.J.C. ridder Huijssen van Kattendijke coördineerde de bouw en uitrusting van dit schip. Van Kattendijke voerde ook het bevel over de *Japan* tijdens de overtocht naar Japan waar hij na aankomst zijn collega G.C.C. Pels Rijcken afloste bij de keizerlijke marineschool in Nagasaki. De beide door Gips gebouwde zusterschepen van de *Bali* en de *Japan*

werden onder de voorlopige namen *Nagasaki* (later *Denryu-maru*) en *Jedo* (later *Choyo-maru*) gebouwd. Voor de coördinatie van de bouw en uitrusting van deze twee schepen was een beroep gedaan op Hendrik Huijgens. De als barken getuigde *Bali* en de drie Japanse zusterschepen waren voor de schroefvoortstuwing uitgerust met 100 npk stoommachines waarvan Hendrik Huijgens de specificaties bepaalde.

Panorama van Dordrecht met de scheepswerf van Gips aan Het Wilgenbos. Een op de Oude Maas langs zeilende kaag onttrekt de scheepsrump op de bouwhelling gedeeltelijk aan het oog. Aangenomen wordt dat het de Japanse stoom-kuilkorvet *Kai-yoo-mar* in aanbouw is. Schilderij door François Carlebur. Het afgemeerde koopvaardijsschip zou de klipper *Kosmopoliet II* kunnen zijn. Collectie Maritiem museum Rotterdam

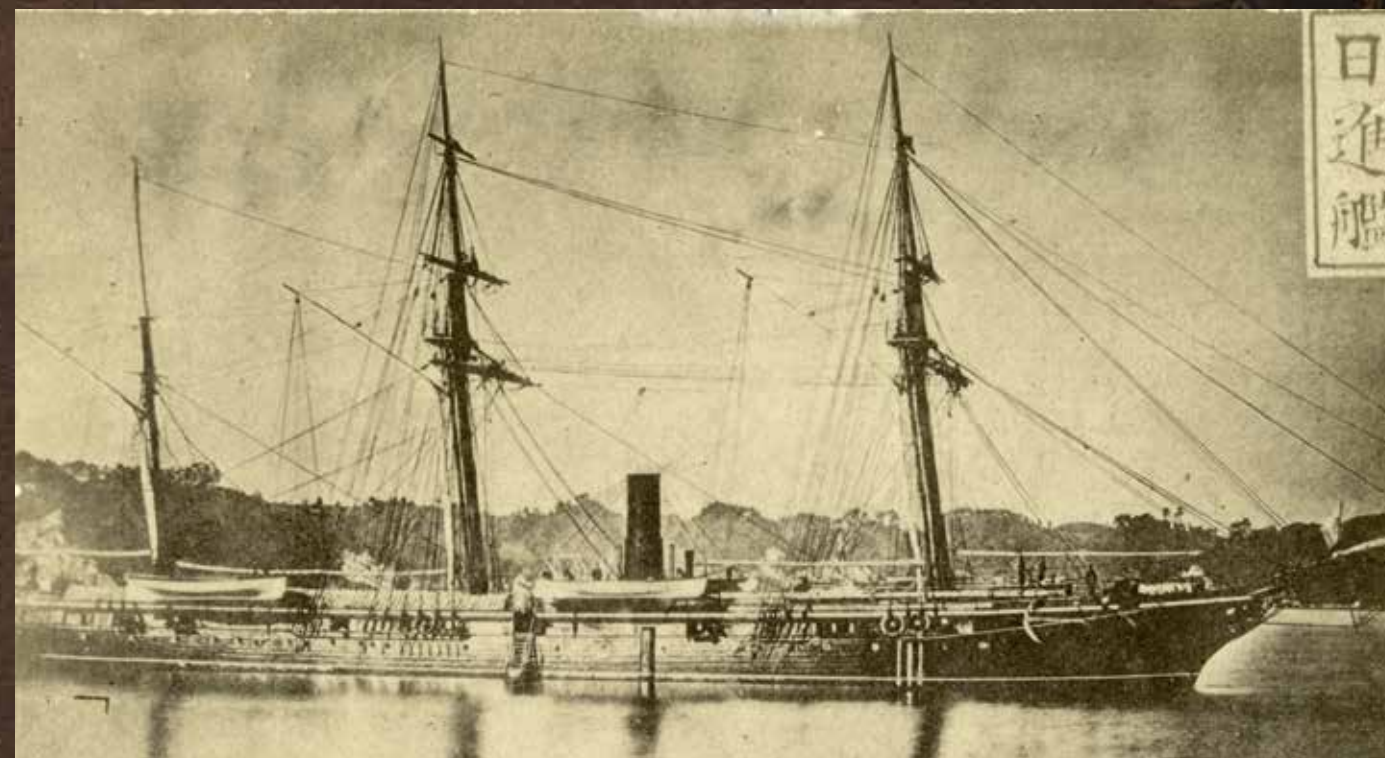

Lijnenplan van het schroefstoomschip 4e klasse Zr.Ms. *Bali*.
Maritiem Museum Rotterdam

Litho met de klipperschepen *Kosmopoliet I* en *Kosmopoliet II* van de rederij Gebr. Blussé.
Gemeentelijke prentverzameling, Dordrecht

Voor de bouw van de grote Japanse stoom-kuilkorvet, die de naam *Kai-yoo-mar* (*Kaiyo-maru*) zou krijgen, maakte Gips & Zonen geen gebruik van de werf aan de Lijnbaan bij de Riedijkshaven in Dordrecht, maar van een gehuurd ruimer terrein buiten de stad. Dit terrein lag bij de monding van de Kalkhaven aan Het Wilgenbos waar de diepte van de Oude Maas toereikend was om het schip, overeenkomstig de wens van de NHM, langsscheeps te water te kunnen laten. Het Japanse stoom-kuilkorvet was niet het enige grote zeeschip dat Gips in de jaren zestig op stapel zette. In navolging van de succesvolle *Kosmopoliet* bouwde de werf in de jaren 1862/1863 voor dezelfde Dordtse rederij, Gebroeders Blussé, een tweede klipper onder de naam *Kosmopoliet II*. In de jaren 1868 en 1869 werden nogmaals oorlogsschepen voor de Japanse marine gebouwd. Deze keer betrof het onder meer de gladdeks stoomkorvet *Nisshin-maru* en de schoener *Kiu-Siu*. De stoomkorvet vertoont een grote mate van gelijkenis met het in 1863 gebouwde Nederlandse schroefstoomschip 2e klasse Zr. Ms. *Watergeus*, een veel lichter gebouwde schip dan de *Kaiyo-maru*.

De houten gladdeks schroefkorvet *Nisshin-maru*, vanaf 1870 *Nisshin-kan*, vertoont grote gelijkenis met het Nederlandse schroefstoomschip Zr.Ms. *Watergeus*. De foto toont de vanaf 1885 als trainingsschip fungerende korvet.

Kjeld Duits collection / MejiShoma.com

De nog in 1871 door de werf opgeleverde *Kosmopoliet III* was tevens het laatste door Gips gebouwde zeeschip. Daarna schakelde het bedrijf over op de houthandel en op de bouw van binnenvaartschepen. Uiteindelijk ontkwam Gips in 1915 niet aan sluiting als direct gevolg van de door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog teweeggebrachte versterking van de scheepvaart en scheepsbouw.

Literatuur

Zie het artikel Stoom-kuilkorvet *Kaiyo-maru*, auteur Dick Vries, in deze uitgave